

Nr 59

Utlåtande i anledning av väckta motioner om upprustning av alkoholforskningen.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 356 av herr *Lundström m. fl.* och II: 417 av herr *Ohlin m. fl.* hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning angående snar upprustning av alkoholforskningen, varvid en fullständig plan för denna upprustning bör utarbetas (innehållande bl. a. förslag till inrättande av ett forskningsställe även utom stockholmsregionen såsom alternativ) och erforderlig kostnadsberäkning verkställas.

I motionerna framhålles, att samhällets åtgärder för att bekämpa alkoholmissbruket präglas av betydande osäkerhet. Kausalitetsfrågorna är relativt litet utforskade, vilket är beklagligt, enär alkoholskadorna utgör en allvarlig ekonomisk och social belastning på samhället. De viktiga socialpsykologiska och sociologiska synpunkterna i forskningsarbetet är otillräckligt tillgodosedda. Alkoholforskningen vid karolinska institutets alkoholklinik är värdefull men av typen grundforskning och icke alls inriktad på målforskning. Det behövs forskarlag med företrädare för olika vetenskaper. En brett upplagd grund- och målforskning rörande alkoholismens orsaker och behandling är angelägen, och tillräckliga ekonomiska resurser måste ställas till förfogande. En noggrann plan för upprustning av alkoholforskningen måste utarbetas. Den bör gå ut på en rikt differentierad forskningsverksamhet. Som exempel på hur alkoholforskning kan organiseras och bedrivs kan Stiftelsen för alkoholforskning i Finland tjäna. Man bör överväga två olika forskningsställen, ett i stockholmsregionen och ett i t. ex. Göteborg.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motion II: 417.

Den till medicinska forskningsrådet knutna nämnden för alkoholforskning har avgivit en berättelse för sin verksamhet under budgetåret 1963/64, vilken som bilaga är fogad till utlåtandet.

Utskottet

I motionerna hemställes om en utredning angående upprustning av alkoholforskningen, innefattande en fullständig plan för sådan upprustning, vari bör ingå bl. a. förslag om inrättande av ett forskningsställe även utanför stockholmsregionen.

Bihang till riksdagens protokoll 1964. 11 saml. Nr 59—60

Motionärerna anför kritiska synpunkter på det statliga stödet till forskningsverksamheten och framhåller bl. a. att verksamheten huvudsakligen varit inriktad på grundforskning medan målforskningen, även benämnd åtgärdsforskningen, är ett försummat område.

Utskottet hade vid 1962 års riksdag till behandling ett antal i motioner väckta frågor angående åtgärder mot alkoholmissbruk, däribland spörsmål angående forskning beträffande behandling av alkoholskadade m. m. I sitt utlåtande över motionerna (nr 46/1962) underströk utskottet vikten av att strävandena att vetenskapligt klarlägga orsakerna till alkoholism och att finna de rätta behandlingsmetoderna finge ett kraftigt stöd från det allmännas sida. Utskottet ansåg emellertid att vad som härvidlag främst krävdes icke vore en utredning utan fastmera att forskningen erhöles tillräckliga personella och ekonomiska resurser.

Statsmakterna bör vara beredda till betydande ansträngningar när det gäller att åstadkomma en alkoholforskning, som i större utsträckning än hittills varit möjligt kan taga upp sådana spörsmål som rör orsakerna till och möjligheterna att förebygga alkoholism. Även forskningen beträffande behandlingsmetoder o. d. bör ägnas uppmärksamhet.

Planläggningen och samordningen av samt utdelandet av medel till medicinskt forskningsarbete omhänderhas av statens medicinska forskningsråd. Inom rådet finnes en särskild nämnd för alkoholforskningen, vilken har att bereda och för rådet framlägga förslag i hithörande frågor. Nämndens redogörelse för sin verksamhet under budgetåret 1963/1964 är som bilaga fogad till detta utlåtande.

I redogörelsen uttalas bl. a. att nämnden ansett sig kunna iakttaga att intresset för forskning inom alkoholfrågans område är i starkt stigande. Rådet har kunnat öka sin anslagsverksamhet. Utskottet vill erinra om att motionärerna hävdat, att de medel som av rådet beviljats för alkoholforskning under de senaste budgetåren skulle understiga 150 000 kronor per år. I själva verket har de utdelade medlen för de tre senast förflutna budgetåren utgjort respektive 200 000, 225 000 och 275 900 kronor. Härtill kommer att budgetåret 1963/64 ytterligare 69 000 kronor utdelats ur de medel rådet disponerar för budgetåret 1964/65. För sistnämnda budgetår har nämnden hemställt att få disponera 390 000 kronor. Enligt vad utskottet erfarit är förutsättningarna för en välvillig behandling inom rådet av framlagda önskemål om medel till forskningsprojekt särskilt goda i fråga om alkoholforskningen.

Utskottet finner det således kunna konstateras att medelsanvisningen till alkoholforskningen undergått en i och för sig glädjande utveckling. Motionärerna har emellertid särskilt betonat bristen på differentiering i forskningsverksamheten och att behovet av forskning genom forskarlag, bestående av företrädare för flera vetenskapliga ämnen, är dåligt tillgodosett. Alkoholforskningsnämnden har också givit uttryck åt uppfattningen att

forskningen om alkoholsjukdomarna med alla dess medicinska samt sociala och ekonomiska konsekvenser alltför litet uppmärksammats i förhållande till sin betydelse. Den kliniska forskningen bör således upprustas. Nämnden säger sig ha kännedom om ett flertal forskningsprojekt på detta fält som kan bli aktuella de närmaste åren och anser att ökade anslag bör ställas till förfogande.

Det är även enligt utskottets mening angeläget att uppdrag till åtgärdsforskning tillvaratages. Såvitt utskottet kunnat bedöma har ett betydelsefullt steg i denna riktning tagits genom den verksamhet som för omkring ett och ett halvt år sedan igångsattes vid S:t Görans sjukhus i Stockholm. Där bedrivs nu på initiativ av medicinska forskningsrådet forskning i samarbete mellan ett forskningslaboratorium, en psykiatrisk klinik och en medicinsk klinik samt under medverkan jämväl av samhällsvetenskapliga forskare. Den för dessa uppgifter bildade arbetsgruppen har på senare tid erhållit ökade resurser och utvidgat sin verksamhet. Det vore självfallet önskvärt om verksamhet av denna art kunde initieras även på andra håll. En grundläggande förutsättning härför synes emellertid vara att ett tillräckligt antal vårdplatser på välutrustade sjukhusavdelningar står till förfogande. Frågorna härom torde få prövas i annat sammanhang men utskottet vill framhålla att medicinska forskningsrådet uppmärksammat här antydda förhållanden. Motionärernas förslag om ett forskningsställe utom stockholmsregionen torde få prövas med beaktande av de personella och ekonomiska resurserna på sjukhusvårdens område.

Av vad alkoholforskningsnämnden uttalat framgår otvetydigt att de spörsmål som upptagits i motionerna äger stor aktualitet i nämndens och medicinska forskningsrådets planerande och samordnande verksamhet och att olika forskningsprojekt på alkoholforskningens område kan påräkna stöd från rådets sida. Utskottet förutsätter att alkoholforskningsnämnden och rådet även i fortsättningen ägnar förevarande frågor stor uppmärksamhet och hos Kungl. Maj:t göra framställningar om de anslag och om de åtgärder i övrigt på detta och angränsande områden, som bedömes vara behövliga för att åstadkomma en mångsidig och effektiv alkoholforskning och för att omsätta forskningsresultaten i praktiska åtgärder.

Utskottet finner med hänsyn till det ovan anförda icke tillräckliga skäl föreligga att förorda den av motionärerna föreslagna utredningen utan hemställer,

att de likalydande motionerna I: 356 och II: 417 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 december 1964

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller, Schött*, Sörlin, Hellebladh, Eric Gustaf Peterson, Tage Johansson, Svanström*, fru Hamrin-Thorell, herrar Hedlund, Helge Karlsson, Axel Kristiansson och fru Hultell*;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herrar Jacobsson i Sala, Carlsson i Huskvarna, Dickson, Svensson i Kungälv, fru Thunvall, herrar Hamrin i Kalmar, Nilsson i Bästekille, Lundmark, fröken Anderson i Lerum, herrar Larsson i Borrby och Magnusson i Nennesholm*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Eric Gustaf Peterson* och fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Carlsson* i Huskvarna, *Hamrin* i Kalmar och *Magnusson* i Nennesholm, vilka ansett att utskottet bort anföra och yrka följande:

I motionerna — — — (= utskottet i de fem första styckena) — — — till detta utlåtande.

Redogörelsen bekräftar intrycket att den av statsmedel stödda alkoholforskningen är splittrad på en rad smärre insatser utan inbördes samband med varandra och att en del av dessa har en utpräglat medicinskt-teoretisk inriktning eller är av rent deskriptiv natur. Därtill kommer att i redogörelsen till samlingsrubriken »alkoholforskning» även hänförts genomförda projekt, som det åtminstone vid en sträng tolkning av begreppet alkoholforskning enligt utskottets mening kan vara i viss mån tveksamt att föra dit.

Utän att i någon mån vilja förringa värdet av de forskningsinsatser, som ligger bakom den redovisade medelsfördelningen, vill utskottet framhålla, att formatet på alkoholforskningen — även med beaktande av de av nämnden för alkoholforskning exakt angivna anslagen och av den svaga tendensen till ökning av dessa anslag — ännu är alltför blygsamt. Alkoholproblemetts samhällseliga och ekonomiska betydelse är så stor, att långt större anslag än de som hittills utgått måste ställas till förfogande för att det skall vara möjligt att få till stånd alkoholforskning med tillräcklig bredd, djup och mångsidighet. Det förtjänar här erinras om de mycket betydande alkoholskatteinkomsterna, som borde kunna giva ekonomiskt utrymme för en dylik alkoholforskning. Först genom en sådan forskning — genom en noggrann planläggning, väl sammanhållen och enligt sakens natur med tvärvetenskaplig och tillräckligt specialiserad prägel omfattande jämväl orsaks- och åtgärdsforskning — torde fast underlag för utformningen både av samhällets vårdpolitik avseende de alkoholskadade och av olika nykterhetsfrämjande åtgärder i övrigt kunna skapas. Strävandena till alkoholfrågans lösning skulle jämväl bli mindre kontroversiella än de nu är på grund av nuvarande begränsade kunskaper om dess grundfaktorer och botemedel.

Att anslagen till alkoholforskning är otillräckliga vitsordade medicinska forskningsrådet 1962 på följande sätt: »Statens medicinska forskningsråd har i sina anslagsäskanden under senare år regelmässigt upptagit ökade anslag till alkoholforskning som en viktig punkt. Genom att rådet emellertid endast erhållit ytterst begränsade ökningar i medelstildelning har den upprustning av alkoholforskningens resurser, som alkoholforskningsnämnden föreslagit, inte varit möjlig att realisera.» Anslagsökningen sedan 1962 är så liten, att den i varje fall inte motiverar ett avvisande av motionärernas förslag om utredning av frågan om en upprustning av alkoholforskningen. Den påbörjade alkoholforskningen vid S:t Görans sjukhus i Stockholm synes på grund av sin uppläggning vara förtjänt av uppmärksamhet från principiell synpunkt men är dock vad gäller personella och andra resurser inte så dimensionerad, att den kan anses motsvara de anspråk man med tanke på alkoholfrågans otillfredsställande läge har rätt att ställa på forskningsinsatser. Möjligheten att engagera dugliga forskare, som är villiga att satsa på denna speciella forskningsgren, saknas, så länge resurserna till dylik långsiktig och planmässig forskning inte är större än f. n. Som motionärerna framhållit bör vid en utredning av denna fråga även förslag utarbetas till en fullständig plan för denna forskning.

Utskottet får således hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna nr I: 356 och II: 417 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan om en upprustning av alkoholforskningen.

Till statens medicinska forskningsråd

Statens medicinska forskningsråds nämnd för alkoholforskning får härmed inkomma med redogörelse för sin verksamhet under budgetåret 1963/64 samt framlägga synpunkter rörande anslagsbehovet inom nämndens verksamhetsområde under de närmaste följande åren.

Anslag till forskning inom nämndens verksamhetsområde har under budgetåret 1963/64 tilldelats forskare enligt följande.

Beviljat av rådet	Forskare och forskningsprojekt:	Anslag
6/5 1963	Elwin, C.-E. med. lic. Stockholm (U 325) Fortsatta studier över den mekanism, varigenom etylalkohol libererar gastrin från magsäckens antrumdel.	12 000: —
	Gunne, L. M. med. lic. Danderyd (U 358) Studier i experimentell kokainism.	9 000: —
	Ahlström, C. H. professor Gustafsson, B. professor Goldberg, L. professor Stockholm (U 471) Forskning rörande de medicinska verkningarna av alkoholransoneringen 1963.	49 000: —
25/6 och 30/9 1963	Aschan, G. docent Uppsala (U 439) Djurexperimentella studier över alkohollagenystagmus' patogenes.	35 000: —
30/9 och 28/10 1963	Ideström, C.-M. docent Stockholm (U 456) Mätning av alkoholeffekten hos olika personlighetstyper.	12 000: —
25/11 1963	Wahlström, G. Med. lic. Uppsala (W 255) Fortsatta undersökningar rörande tolerans och överkänslighet mot barbiturater och alkohol hos råttor.	15 000: —
	Goldberg, L. professor Stockholm (W 313) Fortsatta studier över interaktion mellan etanol och CNS-aktiva farmaka.	48 000: —
25/11 1963 och 27/1 1964	Kiessling, K. H. docent, Stockholm Ahlström, C. J. professor, Stockholm Lindahl, P. E. professor, Uppsala (W 373) Fortsatta undersökningar av etylalkoholens inverkan på den levande organismen.	44 676: —

25/6 och 25/11 1963	Expensanslag.....	2 400:—
25/3 1964	Goldberg, L. professor Boalt, G. professor Stockholm (W 497) Nordisk undersökning om alkoholvanor hos vuxna män.....	26 000:—
	Goldberg, L. professor Boalt, G. professor Stockholm (W 498) Uppföljning av nordisk undersökning om ungdomens alkoholvanor.....	13 825:—
11/5 1964	Hagnell, O. med. lic. Kaij, L. docent Tunving, K. med. lic. Lund (W 401) Undersökning angående personlighetsstruktur, förekomst av neurotiska drag, psykopati och de- fektdrag hos alkoholmissbrukare	9 000:—
	Summa	275 901:—

Härutöver har under budgetåret anslag om sammanlagt 69 000 kronor utdelats till alkoholforskning ur de medel, rådet kommer att disponera för budgetåret 1964/65.

Nämnden för alkoholforskning har ett glädjande intryck av att intresset för forskning inom alkoholfrågans område är i starkt stigande inom landet. Rådet har också kunnat öka sin anslagsverksamhet till nämnda forskningsområde, vilket framgår av nedanstående tabell, utvisande rådets fördelning av medel till nämnda forskning under de tretton senaste budgetåren.

Budgetår	Reservations- anslag för medi- cinsk forskning	Anslag från rådet till alkohol- forskning	
		i kronor	i % av anslaget till medicinsk forskning
1951/52.....	1 100 000	26 253	2,4
1952/53.....	1 320 000	50 000	3,8
1953/54.....	1 500 000	50 632	3,4
1954/55.....	1 500 000	39 100	2,6
1955/56.....	2 000 000	51 410	2,6
1956/57.....	2 500 000	65 753	2,6
1957/58.....	3 125 000	43 864	1,4
1958/59.....	3 775 000	67 400	2,0
1959/60.....	4 865 000	125 000	2,5
1960/61.....	5 415 000	140 000	2,5
1961/62.....	5 915 000	200 000	3,3
1962/63.....	6 065 000	225 000	3,7
1963/64.....	7 550 000	275 900	3,7

Nämnden har under verksamhetsåret kunnat initiera värdefull forskning inom alkoholfrågans område. Nämnden vill här särskilt peka på de undersökningar om medicinska verkningar av fluktuationerna i alkoholkonsum-

tionen våren 1963 till följd av en strejk inom alkoholdistributionen, som igångsatts och genomförts under nämndens överinseenden. Dessa studier redovisades i ett offentligt symposium fredagen den 20 mars 1964. Under verksamhetsåret har vidare den arbetsgrupp i alkoholforskning, som nämnden etablerat på S:t Görans sjukhus under docenten K. H. Kiesslings ledning, utvidgat sin verksamhet och erhållit ökade resurser. Docenten Kiessling har efter undersökningar bl. a. i samarbete med kliniker kunnat redovisa mycket intressanta resultat beträffande alkoholens nedbrytning i kroppen samt beträffande vissa biokemiska förhållanden i hjärna och lever i detta sammanhang. Ett annat viktigt fält, som kommit att upptagas till behandling, är samspelet mellan alkohol och psykofarmaka, vilket område får allt större betydelse. Slutligen kan nämnas, att inom ramen för ett nordiskt samarbetsprogram har undersökningar genomförts rörande ungdomens alkoholvänor i de fyra nordiska huvudstäderna samt motsvarande studier på-börjats rörande alkoholvänorna hos vuxna män.

Nämnden för alkoholforskning finner det angeläget, att det sålunda med rådets stöd påbörjade forskningsarbetet inom alkoholforskningens område kan fortsättas och fullföljas. Det är emellertid väsentligt, att härutöver nya projekt kan tas upp till behandling. Nämnden vill därvid särskilt betona behovet av att den kliniska alkoholforskningen uppmärksammas. Alkoholsjukdomarna med alla dess medicinska samt sociala och ekonomiska konsekvenser ägnas enligt nämndens mening i forskningsavseende fortfarande alltför liten uppmärksamhet i förhållande till betydelsen. Nämnden har även kännedom om ett flertal projekt inom hithörande fält, som kan komma att bli aktuella för bearbetning under de närmaste åren. Ökade anslag bör därför ställas till förfogande för forskning inom alkoholfrågans område.

För det senaste budgetåret reserverade rådet 281 000 kronor till alkoholforskning av sin totala medelsbehållning till medicinsk forskning om 7,55 milj. kronor. Rådet har för innevarande budgetår erhållit en anslagsförstärkning med ca 3,1 milj. kronor. Därest anslaget till alkoholforskning skulle höjas i proportion därtill, skulle för budgetåret 1964/65 ca 390 000 kronor böra anvisas till denna forskning.

Nämnden för alkoholforskning finner en anslagsförstärkning till alkoholforskningen för budgetåret 1964/65 av angiven storlek erforderlig. Nämnden vill därvid erinra om att rådet för detta budgetår redan anvisat anslag om sammanlagt 69 000 kronor till forskning inom ifrågavarande område, vilka anslag självklart skulle komma att redovisas som utgående ur de särskilt reserverade medlen för alkoholforskning.

Under hänvisning till vad ovan anförts får nämnden för alkoholforskning föreslå att rådet för budgetåret 1964/65 reserverar 390 000 kronor till forskning inom alkoholforskningsnämndens verksamhetsområde. Nämnden anholder även, att rådet i sina framställningar om medelstildelning för kommande budgetår beaktar de särskilda krav, som är föranledda av behovet av en ytterligare vidgning av forskningen inom alkoholfrågans område.

Stockholm den 12 juni 1964

För statens medicinska forskningsråds nämnd för alkoholforskning

C. H. Alström
professor, ordförande

G. Wennström
sekreterare